

riem extremam, et rerum inferiora secutus, A
 r agens monitis humana salubribus almæ
 a ad stadium probitatis, aperta salubri
 na doctrinæ injungens miracula; quare
 pia Hierusalem rabidis exercita curis
 e, sævisque odiis et cæca furore,
 i est pœnis lethaliibus ausa cruentam
 ce terribili mortem mihi quærere. Quæ si
 ipse velim distinguere, sique per omnes
 e juvet gemitus, mecum et sentire dolores;
 e consilia insidiasque meique nefandum
 inis innocui pretium, et simulata clientis
 i, et insultus, et sævæ jurgia turbæ.
 ra præterea, et promptas ad crimina linguas
 ge animo, et testes, et cæci infanda Pilati
 a, ingentemque humeros et fessa prementem
 crucem atque graves horrenda ad funera gressus.
 me, nunc vero desertum, extrema secutum
 cia, et dulci procul a genitrice levatum,
 rtice ad usque pedes me lustra: en aspice crines
 ine concretos, et sanguinolenta sub ipsis
 comis, spinisque caput crudelibus haustum,
 ue diva pluens vivum super ora cruorem.
 ressos speculari oculos, et luce carentes,
 illiciasque genas, arentem suspice linguam
 venenatam, et pallentes funere vultus.
 manus clavis fixas, tractosque lacertos,
 ingens lateri vulnus: cerne inde fluorem
 ineum, fossosque pedes, artusque cruentos.
 eete genu, lignumque crucis venerabile adora

Flebilis; innocuo terramque cruore madentem
 Ore petens humili, lacrymis suffunde subortis,
 Et me nonnunquam devoto in corde, meosque
 Fer monitus. Sectare meæ vestigia vitæ;
 55. Ipsaque supplicia inspiciens, mortemque severam,
 Corporis, innumeros memorans animique dolores,
 Disce adversa pati et propriæ invigilare salutem.
 Hæc monumenta tibi, si quando in mente juvabit
 Volvere, si qua fides animo tibi ferre meorum,
 60. Debita si pietas, et gratia digna laborum
 Surget, erunt veræ stimuli virtutis, eruntque
 Hostis in insidias clypei, quibus acer in omni
 Tutus eris, victorque feres certamine palmam.
 Hæc monumenta tuos si labilis orbis amicos
 65. Avertent sensus, fugiente decoris ab umbra
 B Mundani, efficiant, ne spe captatus inani,
 Mobilis occiduis fortunæ fidere rebus
 Auseris, aut vitæ sperare fugacibus annis.
 Sed et nimirum sic ista caduca videntem
 70. Secura, et exutum patriæ melioris amore,
 Orbis opes, rerumque usus, et vota piotum
 Moribus extollent sacris, vitæque beatæ
 Spe, duras inter pœnas, te rore fovebunt
 Cœlesti, pactique boni dulcedine pascent.
 75. Purpuream donec, post ultima fata relicto
 Corpore, sublimes animam revocabit ad auras
 Gratia magna tibi. Tunc omnem exuta laborem,
 Angelicos tunc læta choros aciesque beatas
 Sanctorum inspiciens, æternæ pacis antena
 C 80. Perpetuo felix mecum regnabit in aula.

LECTIONES VARIANTES.

2. *Semper agens, etc.* Al. *Egens.*

3. *Fige.* Al. *Fing.*

2. *Suffunde.* Al. *Perfunde.*

3. *Et me nonnunquam.* Al. *Et me nunquam non.*

V. 58 et 64. *Hæc monumenta.* Al. *Hæc monumenta.*

V. 72. *Moribus extollent sacris.* Al. *Moribus expolient sacris.*

V. 77. *Gratia magna tibi.* Al. *Gratia magna Dei.*

VENANTII HONORII

CLEMENTIANI FORTUNATI,

PRESBYTERI ITALICI, AD FELICEM EPISCOPUM, DE PASCHA.

tempora florigero rutilant distincta sereno;
 Et majore poli lumine porta patet.
 Altius ignivomum solem cœli orbita ducit,
 Qui vagus Oceanas exit, et intrat aquas.
 armatus radiis elementa liquentia lustrans,
 Hac in nocte brevi tendit in orbe diem.
 splendida sincero producant æthera vultu,
 Lætitiâque suam sidera clara probant.
 terra ferax vario fundit munuscula cultu,
 Cum bene vernarit; reddit et annus opes.

D Mollia purpureum pingunt violaria campum:
 Prata virent herbis, et micat herba comis.
 Paulatim subeunt stellantia lumina florum:
 Floribus arrident gramina cuncta suis.
 15 Semine deposito, late seges exilit arvis,
 Spondens agricolæ vincere posse famem.
 Caudice deserto, lacrymat sua gaudia palmes:
 Unde merum tribuat, dat modo vitis aquam.
 Cortice de matris tenera lanugine surgens
 20 Præparat ad partum turgida gemma sinum;

ANNOTATIONES.

antii... ad felicem episcopum. In carminibus Re-
 tionis, quia aperte invenitur ejus illa essent,
 a est tota inscriptio, et ea adscripta est, quæ est
 opusculis, Venantii Honorii, etc. quæ sunt in
 theca Vaticana, ex quibus multa in libris impres-
 endantur; multa tamen relicta sunt, quia melior

visa est lectio vulgaris, quam illa codicis Vaticani. Est
 enim ille codex valde corruptus; tamen is est, qui eum
 juvare possit, qui eo cum judicio utatur. Et sane sic
 faciendum est eis, qui hanc curam emendandi veterum
 auctorum libros suscipiunt, ut sæpe ex pluribus malis
 codicibus unicum optimum efficiant. THOMASIVS.

- Subque hyemis tempus foliorum crine refuso, A
 Jam reparat viridans frondea tecta nemus.
 Mixta salix, abies, corylus, siler, ulmus, acer,
 [nux,]
 Plaudit quæque suis arbor amœna comis.
- 25 Constructura favos apis hinc alvearia linquens,
 Floribus instrepitans poplite mella rapit.
 Ad cantus revocatur avis, quæ, carmine clauso,
 Pigror hyberno frigore muta fuit.
 Hinc Philomela suis attemperat organa cannis ;
- 30 Fitque repercusso dulcior aura melo.
 Ecce nascentis testatur gratia mundi,
 Omnia cum domino dona redisse suo.
 Namque triumphanti post tristia tartara Christo
 Undique fronde nemus, gramina flore favent.
- 35 Legibus inferni oppressis, super astra meantem B
 Laudant rite Deum lux, polus, arva, fretum.
 Qui crucifixus erat, Deus ecce per omnia regnat;
 Dantque creatori cuncta creata precem.
 Salve, festa dies, toto venerabilis ævo,
 40 Qua Deus infernum vicit et astra tenet.
 Mobilitas anni, mensum, lux alma dierum,
 Horarum splendor, stridula cuncta favent.
 Hinc tibi sylvæ comis, hinc plaudit campus aristas;
 Hinc grates tacito palmite vitis agit.
- 45 Hinc tibi nunc avium resonant virgulta susurro;
 Has inter nimio passer amore canit.
 Christe salus rerum, bone conditor atque redemptor,
 Unica progenies ex deitate patris,
 Irrecitabiliter manans de corde parentis,
 50 Verbum subsistens, et patris ore potens,
 Æqualis, concors, socius, cum patre coævus,
 Quo sumpsit mundus principe principium;
 Æthera suspendis, sola congeris, æquora fundis;
 Quæque locis habitant, quæ moderata vigent.
- 55 Qui genus humanum cernens mersum esse pro-
 [fundo,]
 Ut hominem eriperes, es quoque factus homo.
 Nec nostro tantum voluisti e corpore nasci,
 Sed caro, quæ nasci pertulit, atque mori.
 Funeris exequias patris novus auctor, et orbis,
 60 Intra mortis iter dando salutis opem.
- A Tristia cessarunt infernæ vincula legis;
 Expavitque chaos luminis ore premi.
 Depereunt tenebræ Christi fulgore fugatæ:
 Æternæ noctis pallia crassa cadunt.
 65 Sollicitam sed redde fidem, precor, alma pot
 Tertia lux rediit: surge, sepulte meus.
 Non decet ut vili tumulto tua membra tegantur;
 Non pretium mundi vilia saxa premant.
 Indignum est, cujus clauduntur cuncta pugillo
 70 Ut tegat inclusum rupe vetante lapis.
 Linteæ tolle, precor; sudaria linque sepulcro:
 Tu satis es nobis; et sine te nihil est.
 Solve catenatas inferni carceris umbras,
 Et revoca sursum quicquid ad ima ruit.
- 75 Redde tuam faciem, videant ut sæcula lun
 Redde diem, qui nos, te moriente, fugit.
 Sed plane implesti remeans, pie victor, olymp
 Tartara pressa jacent, nec sua jura tenent.
 Inferus insaturabiliter cava guttura pandens,
 80 Qui raperet semper, sit tua præda, Deus.
 Eripis innumerum populum de carcere mortis
 Et sequitur liber, quo suus auctor abis.
 Evomit absorptam pavide fera bellua plebem;
 Et de fauce lupi subtrahit agnus oves.
- 85 Hinc tumulum repetens post tartara, car
 [sump
 Belliger ad cælos ampla trophæa refers.
 Quos habuit pœnal. chaos, jam reddidit iste;
 Et quos mors peteret, hos nova vita tenet.
 Rex sacer, ecce tui radiat pars magna trophæ
 C 90 Cum puras animas sacra lavacra beant.
 Candidus egreditur nitidis exercitus undis;
 Atque vetus vitium purgat in amne novo.
 Fulgentes animas vestis quoque candida signa
 Et grege de niveo gaudia pastor habet.
- 95 Additur hac Felix concors mercede sacerdos
 Qui dare vult Domino dupla talenta suo.
 Ad meliora trahens gentili errore vagantes,
 Bestia ne raperet, munit ovile Dei.
 Quos prius Eva nocens infecerat, hos modo r
 100 Ecclesiæ pastor ubere lacte sinu.

LECTIONES VARIANTES.

- V. 25. *Acer nux.* Alii legunt, *acernus.*
 V. 42. *Cuncta.* Al. *Puncta.*
 V. 46. *Has inter,* etc. Aliter:
 Has inter minimus passer amore cano.
 V. 50. *Patris ore.* Al. *Penetrare.*
 V. 59. *Funeris,* etc. Aliter:
 Funeris exequias patris vitæ auctor et orbis.
 V. 60. *Intra.* Al. *Intras.*
 V. 61. *Tristia cessarunt.* Al. *Tristia cessarunt.*
- D V. 64. *Æternæ.* Al. *Et terræ.*
 V. 65. *Sollicitam.* Al. *Potlicitam.*
 V. 68. *Non.* Al. *Nec.* Al. *Neu.*
 V. 80. *Raperet.* Al. *Rapuit.*
 V. 82. *Abis.* Al. *Adit.*
 V. 87. *Iste.* Al. *In te.*
 V. 89. *Trophæi.* Al. *Triumphii.*
 V. 95. *Concors.* Al. *Concors.*

ANNOTATIONES.

Vers. 39. *Salve festa dies, toto venerabilis ævo, Qua Deus infernum vicit et astra tenet.* Auctoritate codicis Vaticani mutatus est versus, ut esset post viginti disticha, quo sane in loco esse debet. Nam ante nihil de Passione vel Resurrectione Christi dicitur: sed ver ipsum ex multis propriis naturæ suæ bonis commendatur. Postquam vero facta est mentio Resurrectionis, recte illud additur: *Salve festa dies, etc.,*

cui disticho recte etiam illud continenter adjun-

*Nobilitas anni, mensum, lux alma dierum,
 Horarum splendor, stridula puncta favent.*

Nobilitas enim legendum est ex codice Vati ut laus aliqua illi diei, quem laudare vult, attribuitur; cum ex mobilitate, ut erat ante, nulla illi diem aliquem accedere possit, quia hoc est on

tibus alloquils agrestia corda colendo,
Munere Felicis de vepre nata seges.
Opera gens Saxo, vivens quasi more ferino,
Te medicante sacer, bellua reddit ovem.
5 Centeno reditu tecum mansura per ævum,

A Mensis abundantis horrea fruge reple.
Immaculata tuis plebs hæc agitetur in ulnis,
Atque Deo purum pignus ad astræ feras.
Una corona tibi detur et tribuatur ab alto,
110 Altera de populo vernet adepta tuo.

VARIORUM NOTÆ.

immune. Legendum quoque est, *stridula puncta* in cundo versu, ut omnia ad diem referantur. Aliqua in his carminibus mutantur, quæ tamen meliora etiam sunt: quod quivis hunc librum cum aliis conrens intelligere poterit. THOMASIVS.

Vers. 101. *Mitibus*. Hi sequentes versus additi sunt: codice Vaticano a Thomasio, ejus hæc verba sunt. In hoc poemate ex illo codice addidi decem versus, qui optime cum re ipsa conveniunt, et dearrant cur illa carmina ad Felicem Episcopum venantius scripserit, qui sane Felix nullus est

Romanorum Pontificum, sed fuit aliquis ex primis illis Saxonum Episcopis. Nam Saxones, cum a Carolo Magno post bellum triginta annorum et amplius victi essent, religionem Christianam susceperunt: ex Romanis vero Pontificibus ultimus qui nomen hoc Felicis habuit fuit Felix IV, qui multo ante Carolum Magnum vixit. Illos vero decem versus propterea judicavi addendos, quia optime cum re de qua agitur conveniunt, et quia in fine poematis additus erat numerus versuum cx, ita ut omnino decem ad explendum numerum deessent.

COELII SYMPHOSII

ÆNIGMATA.

Hæc quoque Symphosius de carmine lusit B

[inepto;

Sic tu, Sexte, doces, sic te deliro magistro.
Annua Saturni dum tempora festa redirent,
Perpetuo semper nobis solemnia ludo,

5 Post epulas lætas, post pocula dulcia mensæ
Deliras inter vetulas puerosque loquaces,
Cum streperet late madidæ facundia linguæ:
Tum verbosa cohors studio sermonis inepti
Nescio quas passim magno de nomine nugæ

10 Est meditata diu, sed frivola multa locuta.
Nec mediocre fuit magni certaminis instar,
Ponere diverse, vel solvere quæque vicissim.
Ast ego ne solus fœde tacuisse viderer,
Quî nihil attuleram tecum quod dicere pos-
[sem,

15 Hos versus feci subito de carmine vocis.

Insanos inter sanum non esse necesse est.
Da veniam, lector, si non sapit ebria Musa.

1. *Graphium sive stylus.*

De summo planus, sed non ego planus in imo,
Versor utrinque manu, diversa et munera fun-
[gor;

Altera pars revocat quicquid pars altera fecit.

2. *Arundo.*

Littora semper amo, ripis vicina profundis,
Suave canens Musis; nigro perfusa colore,
Nuntia sum linguæ, digitis signata magistri.

VARIORUM NOTÆ.

Cælii Symphosii. Primus, quod sciam, Christophorus Heumannus hos versus Lactantio tribuit, quorum quidem meminit S. Hieronymus. Hi prius editi fuerant sub nomine *Cælii Firmiani Symphosii Poetæ* a Nicolao Cassino e Societ. Jesu, atque adjecti *Hieroglyphicis Verbi Apollinis*. Jam ab anno 1553, publici juris fecerat hæc ænigmata sub nomine *Symphosii poetæ* Joachimus Perionius. Alii vero non *Symphosium*, sed *Symposium* vocarunt. Ansam vero arripuit haud dubie Heumannus Lactantio tribuendi hæc ænigmata, quod

5. *Annulus cum gemma.*
Corporis extremi non magnum pondus adhæsi;
Ingenitum dicas, ita pondere nemo gravatur:
Una tamen facies, plures habitura figuras.

4. *Clavis.*

Virtutes magnas de viribus affero parvis.
Pando domos clausas: iterum sed claudio patentes;
Servo domum domino: sed rursus servor ab ipso.

5. *Catena.*

Nexa ligor ferro, multos habitura ligatos.
Vincior ipsa prius, sed vincio victa vicissim.
Et solvi multos, nec sum tamen ipsa soluta.

6. *Tegula.*

Terra mihi corpus, vires mihi præstitit ignis:
Alta domus quero, sedes est semper in imo:
Perfundor liquidis, sed me cito deserit humor.

7. *Fumus.*

Sunt mihi, sunt lacrymæ, sed non est causa doloris.
Est iter ad cælum, sed me gravis impedit aer;
Et qui me genuit, sine me non nascitur ipse.

8. *Nebula.*

Nox ego sum facie, sed non sum nigra colore;
Inque diem mediam tenebras tamen affero tecum:
Nec mihi dant stellæ lucem, nec Cynthia lumen.

9. *Pluvia.*

Ex alto venio, longa delapsa ruina.
De cælo cecidi medias transmissa per auras:
Exceptitque sinus, qui me simul ipse recepit.

in quibusdam editionibus *Cælii Firmiani* titulum præferant; et nomen Poetæ qui *Symphosius* dicebatur putavit *Symposium*, id est, *convivium* inscribendum esse. Sic etiam recentiores quidam ediderunt *Sermones convivales*. Atamen eruditi omnes, ac præsertim Joan. Albert. Fabricius, non descenderunt in Heumannii sententiam.

Dulcia mensæ. Hinc patet hos versus nihil aliud esse, quam sermones convivales; proindeque *Symposium* nomen esse operis, non poetæ.